

διαφορά υπάρχει μεταξύ των δύο συστημάτων' δια τῆς προσωπικῆς ἐργασίας ἢ ζημία βραύνει ὅλους, ἐν ᾧ διὰ τῆς εἰς χρήματα καταβολῆς οἱ δημόσιοι ὑπηρετῶν ἀπαλλάττονται τοῦ σχετικοῦ μέρους τῆς ζημίας καὶ ἐπιβρίπτουσιν αὐτὴν πρόσθετον εἰς τοὺς ἐπιβεβαρημένους ἤδη συμπολίτας των.

Εἰς τὴν ἐφημερίδα «Σύνταγμα» περιείχετο ἄρθρον, ἐν ᾧ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐλέγετο· «Ἡ κοινωνία συντρέχει καὶ υποθάλλει τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐργασίας, ἐπιχειροῦσα διὰ τοῦ Κράτους, διὰ τῶν νομῶν, διὰ τῶν δήμων ἔργα δημόσια, κατ'ἀλληλα πρὸς ἐνασχόλησιν τῶν ἀργῶν βραχιόνων.»

Ὡς μέτρον προσωρινόν, ἐν καιρῷ κρίσεως, δριμύως π.χ. χειμῶνος, ἢ μεσολάβησις αὐτῶν φορολογουμένων δύναται νὰ ἔχη ἀγαθὰ ἀποτελέσματα. Ἐνεργεῖ τότε ὡς ἐνεργοῦσιν αἱ ἀσφάλεια. Δὲν προσθέτει βεβχίως τίποτε οὔτε εἰς τὴν ἐργασίαν, οὔτε εἰς τὸ ἡμερομίσθιον· ἀφαιρεῖ τὸν κινῆσιν ἐργασίαν καὶ ἡμερομίσθιον ἐκ τῶν συνήθων καιρῶν, ἵνα πορίσῃ ταῦτα μετὰ ζημίας μὲν, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης, εἰς τοὺς ἐνδεεῖς ἐργάτας ἐν χαλεποῖς χρόνοις.

Ἄλλ' ὡς μέτρον διαρκές, γενικόν, συστηματικόν εἶναι μυκτηρισμὸς, ἀντίφασις, εἶναι τὸ φύσει ἀδύνατον. Δεικνύει μὲν βεβχασμένην τινὰ ἐργασίαν, τὸ ὀρώμενον, κρύπτει δὲ πολλὴν ἄλλην ἐμποδιζομένην, τὸ μὴ ὀρώμενον.

^{Ἐπιταὶ συνέχεται.}

I. B.

Θεοδώρου Δὲ Χελδραῆχ

ΤΑ ΦΥΤΑ ΤΟΥ ἈΤΤΙΚΟΥ ΠΕΔΙΟΥ

ὑπὸ Σπ. Μηλιαράχ.

Ἡ διασπορὰ τῶν φυτῶν ἐπὶ τῆς γῆνης ἐπιφανείας ἔνεκα πολλῶν αἰτίων δὲν εἶνε ἀπανταχοῦ ἢ αὐτῆ, οὔτε ἀπανταχοῦ ὁμοιόμορφος. Ἐκάστη ζώνη τῆς γῆς ἔχει τὰ ἴδια αὐτῆ φυτὰ, καὶ διακρίνεται κατὰ τὸν μείζονα ἢ ἐλάσσονα πλοῦτον τῶν ἐπ' αὐτῆς φυομένων φυτῶν, κατὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν, κατὰ τὸν χρωματισμὸν τῶν ἀνθέων, τὴν ποικιλίαν ἢ ἀφθονίαν τῶν εἰδῶν. Ἀπὸ τοῦ πόλου χωροῦντες πρὸς τὸν ἰσημερινὸν καὶ καταλείποντες τὰ σπανίζοντα, νανοφυτῶν, καὶ ἄχροα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἄνθη φέροντα φυτὰ τῶν παγερῶν χωρῶν τοῦ βορρῆ, ἀπαντῶμεν κατὰ μικρὸν μείζονα ἀφθονίαν φυτῶν, μεγάλων κατὰ τὸ ἀνάστημα, φερόντων ἄνθη εὐχροα, μεγαλοπρεπῆ καὶ ἠδύοσμα· ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ τέλος αὐτοῦ καὶ παρ' αὐτῷ, ἦτοι ἐπὶ τῶν τροπικῶν, εἶνε τὰ φυτὰ δαψιλέστερον διαδεδομένα καὶ κατὰ μέγεθος καὶ κάλλος πολὺ τῶν ἄλλων διάφορα. Οἱ λειχῆνες τῶν πόλων, αἱ πόκι καὶ τὰ θρύα ἀντικαθίστανται αὐτόθι ὑπὸ τῶν ἐρεικῶν, τῶν πτερίδων, τῶν φοινίκων, τῆς ἐλαίας, τῶν εὐκαλύπτων καὶ τῶν περικαλλοκύλων ὀρχιδοειδῶν· τὸ ἡλιακὸν φῶς καὶ ἡ ζεῖδιωρος θερμότης

μεταβάλλουσι τοὺς χυμοὺς τῶν φυτῶν εἰς τὰ ἡδύτερα ἀρώματα καὶ εἰς τὰ λαμπρότερα χρώματα.

Ἐκ τῆς διαφορᾶς ταύτης τῶν φυτῶν κατὰ τόπους ὀρυκθέντες οἱ βοτανικοὶ διήρσαν τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς κατὰ ζώνας, ἀναλόγως τῆς διαίρεσεως τῆς γεωγραφίας. Ἐπειδὴ δὲ τὰ φυτὰ εἶνε διάφορα, οὐ μόνον κατὰ τὸ γεωγραφικὸν πλάτος τῶν ἐφ' ὧν φύονται τόπων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ὕψος αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, δι' οὗ προσεγγίζουσι καθ' ὁμοιότητα πρὸς τὰ φυτὰ τῶν ἀρκτικῶν τόπων, διὰ τοῦτο ἐπίτινος χώρας ὕψηλης ἢ ἐπὶ τινος ὄρους δυνάμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν φυτὰ μὴ ἀνήκοντα ποσῶς εἰς τὴν ζώνην ἐκεῖνην. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἄλλα τοπικὰ αἰτία ἐπιδρῶσι διὰ τῆς προσαρμοστικῆς αὐτῶν δυνάμεως καὶ ἐπέδρασαν εἰς τὸν χαρακτῆρα τῶν φυτῶν τῶν διαφόρων τόπων, οἷα εἶνε π.χ. ἡ θάλασσα, ἢ μετριάζουσα τὸ δριμύ τῶν ψυχρῶν τόπων, τὰ ὕδατα, τὸ ἔδαφος καὶ ἄλλα πολλά. Ἐνεκα τῶν αἰτίων λοιπῶν τούτων καὶ ὁ χρόνος τῆς βλαστῆσεως τῶν φυτῶν, ἢ ἄνθησις καὶ καρποφορία, ἢ φυλλοφορία καὶ ἡ φυλλοβολία, διαφέρουσι τὰ μέγιστα κατὰ τόπους. Ἐκ τούτου δύναται τις νὰ εἰκάσῃ πόσω τόπος τις δύναται ἐνίοτε νὰ ἦνε διάφορος ἐτέρου συνόρου, καὶ πόσω ἢ σπουδῆ τῶν φυτῶν χώρας τινὸς καθ' ὅλας αὐτῶν τὰς ἐπόψεις εἶνε σπουδαία, οὐ μόνον πρακτικῶς, ἀλλὰ καὶ θεωρητικῶς, ὡς συμβάλλουσα πρὸς κατανόησιν τῆς ὅλης χωρολογικῆς τῶν φυτῶν διασπορᾶς καὶ ἐξήγησιν τῶν αἰτίων δι' ὧν προεκλήθη ἢ μεγίστη αὐτῆ ποικιλία ἀπὸ τῶν ἀπλῶν καὶ πρωτογόνων τύπων κατὰ τὸ μέγα διάστημα τῶν αἰώνων.

Ἐκ τῶν διαφόρων ζωνῶν, εἰς ἃς διηρέθη ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς, ἢ περὶ τὴν Μεσόγειον ζώνην, ὅφ' ἦν ὑπάγεται καὶ ἡ Ἑλλάς, εἶναι ἡ μάλλον σύμμετρος καὶ σαφέστερον ὀρισμένη. Χειμῶνες ἦπιοι καὶ θέρη σχεδὸν ἄνευ βροχῶν εἰσὶ τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ κειμένων χωρῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἰδιάζουσα αὐτῆ τοῦ κλίματος ιδιότης ἐπέδρασε σπουδαίως καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν τῶν χωρῶν τούτων, καὶ ἡ φυτικὴ αὐτῶν ἱστορία εἶνε ἰδιάζουσα. Ἡ ἐλαία εἶνε τὸ χαρακτηριστικώτατον αὐτῶν δένδρον· μετ' αὐτὴν ἔρχονται τὰ σιτηρά, ἢ ἀμπελος, τὰ κίτροειδῆ (ἐσπεριδοειδῆ), αἱ συκαί, ὁ βάμβαξ καὶ αὐτὸς ὁ φοῖνιξ καὶ τὸ σαχχαροκάλαμον. Ἐτερος ἰδιάζων χαρακτῆρ τῶν χωρῶν τούτων εἶνε καὶ ὁ πλοῦτος αὐτῶν εἰς ἀειφύλλα δένδρα καὶ θάμνους· διότι αὐτόθι θάλλουσι ἐς αἰεὶ ἡ ῥοδοδάφνη καὶ ἡ μυρσίνη, ἡ δάφνη, ἡ ἐλαία, αἱ δρυὲς πρὸς δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀκωνθῶν, δι' οὗ καλύπτονται αἱ ἀγεώργητοι καὶ ἐρημοὶ ἐκτάσεις.

Ἄλλ' ὁ χαρακτῆρ οὗτος τῆς φυτικῆς διανομῆς δὲν εἶνε καὶ ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων ἀπαν·

ταχοῦ σταθερός. Ἐνεκα τοῦ πλήθους τῶν δ-
ρέων, τῶν βουνῶν καὶ ὄροπεδίων παρεκκλίνει ὁ
χαρακτήρ τῶν φυτῶν καὶ ῥέπει ἐνίοτε πρὸς ἀ-
πομίμησιν τῶν ἀρκτικῶν καὶ ἀλπείων χωρῶν.
Μόνον τὰ παράλια αὐτῶν περιέχουσιν ὁμοιομορ-
φότερα φυτά, διότι καὶ τὸ κλίμα αὐτῶν ἀπαντα-
ταχοῦ σχεδὸν εἶνε ἀμετάβλητον.

Ἡ Ἑλλάς, χώρα ἀνήκουσα εἰς τὴν ζώνην
ταύτην, διακρινομένη διὰ τὸ μαλακὸν τοῦ κλί-
ματος, τὴν ἔκτασιν τῶν παραλίων, τὸ πλῆθος
τῶν βουνῶν καὶ λόφων, ἤτο ἐπάναγκες νὰ σπου-
δασθῆ καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τῆς φυτικῆς
αὐτῆς γεωγραφίας. Τοῦτο ἐγένετο τὰ νῦν ὡς
πρὸς ἓν μόνον αὐτῆς μέρος, τὴν *ἐπαρχίαν*
τῆς Ἀττικῆς, ὑπὸ τοῦ κ. Heideich διὰ τῆς
ἐκδόσεως τῶν «*Φυτῶν τοῦ ἀττικοῦ πεδίου*».

Τὸ βιβλίον τοῦτο, κατὰ πρῶτον δημοσιευθὲν
ὡς ἓ τεῦχος τοῦ γερμανικοῦ περιοδικοῦ τοῦ
Mummsen «*Αἱ ἐλ.ληνικαὶ ὄραι τοῦ ἐνιαυτοῦ*»
(ἔτος 1877, μηνὶ Ἰουλίῳ), εἶνε προῖον τρια-
κονταετῶν παρατηρήσεων, ἐπιτοπίως ὑπὸ τοῦ
συγγραφῆως γενομένων. Ἐπ' αὐτοῦ δὲν σκοποῦ-
μεν νὰ γράψωμεν κρίσιν βιβλιογραφικὴν. Τὸ ὄ-
νομα τοῦ συγγραφῆως, κεκτημένου ἤδη φήμην
εὐρωπαϊκὴν καὶ αἰ πολυετῆς αὐτοῦ ἐπὶ τῶν
φυτῶν τῆς Ἑλλάδος ἔρευναι καὶ παρατηρήσεις,
ὡν μικρὸν ἐξαγόμενον εἶνε καὶ τὸ προκειμένον
βιβλίον, εἶνε ἰκανὰ πρὸς δεῖξιν τῆς ἀξίας τοῦ
συγγράμματος. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ πραγματευό-
μενον θέμα εἶνε σπουδαῖον δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλ-
ληνας, τοὺς ἀγνοοῦντας ὀλοσχερῶς τὴν πλου-
σίαν πως εἰς φυσικοῖστορικὸν πλοῦτον πατρίδα
μας, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς Ἑστίας, θὰ
παραθέσωμεν ἀπλῶς περίληψιν τοῦ περιεχομένου,
ὅπως κυρίως δώσωμεν αὐτοῖς ἰδέαν τῆς θέσεως,
ἣν ἡ χώρα ἡμῶν κατέχει βοτανικῶς ὡς πρὸς
ἄλλας τῆς Εὐρώπης χώρας.

Διὰ τῶν *Φυτῶν τοῦ ἀττικοῦ πεδίου* ὁ συγ-
γραφῆς σκοπεῖ δύο τινὰ πρῶτον νὰ παράσχη
ἐν εἰδει ἡμερολογίου γραφικὴν εἰκόνα τοῦ χρό-
νου καὶ τῆς διαρκείας τῆς ἀνθήσεως ὄλων τῶν
ἐπὶ τοῦ ἀττικοῦ πεδίου φυτῶν, τῶν φυομέ-
νων ἀπὸ τῶν παραλίων μέχρι τῶν χωρῶν, ἣ-
τοι ὀριζοντησίων ζωνῶν, τῶν κειμένων εἰς ὕψος
2,000 ποδῶν ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου τῆς ἐπιφανείας
τῆς θαλάσσης. Ἀποκλείει δηλ. μόνον τὰ φυτά
τὰ φυόμενα ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων ὀρέων τῆς Ἀτ-
τικῆς, Ἰμμητοῦ, Πεντελικοῦ καὶ Πάρνηθος, ἀν
καὶ σημειώσῃ τις ἐν σελίδι 561 ἀναφέρει ὡς
ἐν προόδῳ καὶ τινὰ ἀποκλειστικὰ δένδρα καὶ
θάμνους τῆς ζώνης τῆς ἄνωθεν τῶν 2,000 ποδῶν,
ἣτοι τὴν *Δάφνην τοῦ Ἀπόλλωνος* ἐπὶ τῆς
Πάρνηθος (ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν πλείστων ὀρέων
τῆς Ἑλλάδος), *Προῦνον τὴν ψευδοαρμενικὴν*
(εἰδὸς τι ἄγριον βερυκοκκῆς), *Κράταϊνον τὴν*
ἑλδραΐχιον, *Βερβερίδα τὴν κρησσαῦν*, *Ἀρκευθον*
τὴν ὑπόπυρρον κ.τ.λ.

Ἡ γραφικὴ δὲ αὕτη παράστασις, γινομένη
κατὰ τὴν εὐθὺς ἐκτιθεμένην νεωτάτην μέθοδον,
ὑπὸ τοῦ συγγραφῆως ἐπινοηθεῖσαν, παρέχει εἰς
τὸν ἀναγνώστην δι' ἐνὸς βλέμματος ταχέως καὶ
σαφῶς τὴν εἰκόνα τῆς ἀνθήσεως ὄλου τοῦ ἀτ-
τικοῦ πεδίου καὶ ἐκάστου φυτοῦ ἰδίᾳ. Πεντή-
κοντα δηλ. σελίδες τοῦ βιβλίου (ἀποτελουμένου
ὄλου ἐξ 126) φέρουσιν ἀναγεγραμμένα κατὰ τὸ
ἄκρον αὐτῶν ἐκάστη λατινιστὶ ὄλα τὰ φυτά τῆς
πεδιάδος ἡμῶν, ἀνερχόμενα εἰς 1229, κατὰ οἰ-
κογενεῖας τεταγμένα καὶ γένη. Μετὰ τὰ ὀνό-
ματτα τῶν φυτῶν ἔπονται κάθετοι γραμμαῖ, 12
ἐν ἐκάστη σελίδι, ἐγκλείουσαι ἄνωθεν ἀνὰ δύο
τὸ ὄνομα ἐκάστου μηνὸς τοῦ ἐνιαυτοῦ. Ὀριζον-
τίως δὲ καὶ εἰς τὴν σειρὰν ἐκάστου φυτοῦ τέ-
μνουσι τὰς γραμμάς ταύτας ἕτεραι παχεῖαι,
ἀρχόμεναι ἀπὸ τῆς καθέτου γραμμῆς τοῦ μη-
νὸς καθ' ὃν ἀρχεται ἡ ἀνθῆσις καὶ λήγουσαι
εἰς τὴν τοῦ μηνὸς ἔνθα παύεται. Οὕτως, ὅπως
φέρωμεν παράδειγμα τι γινώσκον, μετὰ τὸ λα-
τινικὸν ὄνομα τοῦ κοινοῦ *Κυάμου* ἔπεται γραμ-
μὴ ὀριζοντεῖα, παχεῖα, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς στή-
λης τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου καὶ λήγουσα σχεδὸν
εἰς τὸ τέλος τῆς στήλης τοῦ Ἀπριλίου. Ὡστε
διὰ μιᾶς βλέπει τις τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἀρχε-
ται ἡ ἀνθῆσις τοῦ φυτοῦ τούτου καὶ τὸ ὄλον
διάστημα, καθ' ὃ διαρκεῖ. Ἐπειδὴ δὲ τὰ πλεί-
στα φυτά ἄρχονται ἀνοῦντα σποράδην, ἐν τοῖς
περισσότεροις ἐξ αὐτῶν, ὅπου ἐγένοντο ἐπαρ-
κεῖς παρατηρήσεις, σημειοῦται πρὸ τῶν πα-
χειῶν γραμμῶν διὰ στιγμῶν καὶ ἡ σποραδικὴ
αὕτη ἀνθῆσις, ἣ μετὰ τὰς παχεῖας γραμμάς ἡ
σποραδικὴ βραδυτάτη διάρκεια τῆς ἀνθήσεως.
Παράδειγμα τι θέλει καταστήσει τὸ πρᾶγμα
σαφέστερον. Μετὰ τὸ ὄνομα τῆς κοινῆς λεμο-
νέας βλέπομεν ἐν πρώτοις στιγμᾶς ἐντὸς τῶν
καθέτων ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι τοῦ μέσου
σχεδὸν τοῦ Μαρτίου· εἶτα ἔπεται παχεῖα γραμ-
μὴ μέχρι τοῦ μέσου σχεδὸν τῆς στήλης τοῦ Ἰου-
νίου. Ἐντεῦθεν μέχρι Σεπτεμβρίου ὑπάρχουσι
στιγμαῖ· εἶτα ἔπεται γραμμὴ παχεῖα μέχρι τοῦ
μέσου τῆς στήλης τοῦ Ὀκτωβρίου, πέραν δὲ
ταύτης πάλιν στιγμαῖ. Ὡστε διὰ τῶν στιγμῶν
καὶ τῶν γραμμῶν καταμαθάνομεν, ὅτι ἡ λε-
μονέα ἀνθεῖ μὲν καθ' ὄλον τὸ ἔτος σποράδην,
ἀλλ' ὅτι δύο εἰσὶν οἱ χρόνοι τῆς ἀθρόας, οὕτως
εἰπεῖν, αὐτῆς ἀνθήσεως, ὁ χρόνος ἀπὸ τῶν μέ-
σων τοῦ Μαρτίου μέχρι τοῦ Ἰουνίου καὶ ὁ ἀπὸ
τοῦ Σεπτεμβρίου μέχρις Ὀκτωβρίου (μεσοῦντος).

Ταῦτα ὡς πρὸς τὴν ἀνθῆσιν τῶν φυτῶν τῆς
Ἀττικῆς.

Δεύτερον δ' ἐξετάζει ὁ συγγραφῆς τὰ φυτά
ταῦτα γεωγραφικῶς, συγκρίνων. αὐτὰ καὶ ὡς
πρὸς ἄλλας τῆς Εὐρώπης χώρας καὶ ὡς πρὸς
τὰς διαφόρους καθ' ὕψος ζώνας αὐτῆς ταύτης
τῆς Ἀττικῆς.

Τὸ σύνολον τῶν ἐπὶ τῆς Ἀττικῆς φυομένων

φυτῶν, ἤτοι ἡ χλωρίς αὐτῆς, ἀνήκει εἰς τὴν ἀειφύλλον ζώνην τῶν περὶ τὴν Μεσόγειον χωρῶν, ἀς χακτηρίζει, ὡς εἶδομεν, ἡ ἐλαία. Ἡ χλωρίς αὕτη λοιπὸν ἐν συνόλῳ δὲν διαφέρει τῶν τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, Σαρδουῆς, Σικελίας, Ἰσπανίας, οὐδὲν φυτὸν *ιδιαιτέρον* χαρακτηρίζει αὐτὴν, ὅσα ἀπαντῶσιν ἐνταῦθα δὲν διακρίνονται δι' ἰδίων καὶ ἐμφανῶν χαρακτῆρων, καὶ ὅσα δὲ ἀντικαθιστῶσι φυτὰ τῶν ἄλλων χωρῶν εἰςί λίαν συγγενῆ καὶ ὅμοια πρὸς ἐκεῖνα. Ταῦτα δὲ λέγοντες δὲν νοοῦμεν τὰς ὑψηλὰς τῆς Ἀττικῆς ζώνας, οἷον τὰ ὑψηλὰ μέρη τῆς Πάρνηθος, τοῦ Πεντελικοῦ κ.τ.λ., ὧν ἡ διάκρισις εἶνε καταφανής, διότι εἴπομεν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς περιορίσθη μόνον ἐπὶ τῶν ζωνῶν τῶν κάτω τῶν 2,000 ποδῶν κειμένων. Ταύτας λοιπὸν ἐξετάζων διαιρεῖ εἰς 3 μέρη :

Α' Εἰς τὴν *παράλιον ζώνην*· δηλ. τὸν ἀμμόδη αἰγιαλόν, τὰ ἐλώδη ἀλίπεδα, οἷα τὸ Φαληρικόν, τὸ Πειραικόν, τὸ Ἐλευσίνιον, τὸ κατὰ μῆκος τοῦ Μαραθῶνος, καὶ τὴν μικρὰν ἔκτασιν παρὰ τῷ Πόρτο-Ράφῃ.

Β' Εἰς τὴν *ζώνην τῶν πεδίων*· ὄχθους ποταμῶν καὶ πυθμένας κοιλάδων, ἀγροὺς σπειρομένους, ἀγροὺς ἀργοὺς καὶ ἐκτάσεις ἀγεωργήτους. Κυριώτερα δὲ πεδία εἰσὶ 4' τὸ τῶν Ἀθηνῶν, τὸ Ἐλευσίνιον ἢ Θριάσειον, τὸ τῆς Μεσογαίας καὶ τὸ πεδίον τοῦ Μαραθῶνος, τὸ μικρότερον πάντων.

Γ' Εἰς τὴν *ζώνην τῶν ξηρῶν καὶ πετρωδῶν λόφων*, διήκουσαν εἰς ὕψος 2,000 ποδῶν, τὴν περιλαμβάνουσιν τὰ κοινῶς καλούμενα ξηροβούνια, ἤτοι τοὺς φρυγανοβριθεῖς λόφους καὶ τὰς νάπας τῶν κοιλάδων (λόγγους). Ἐνταῦθα ὑπάρχονται ὁ Λυκαθητῶς, τὰ Τουρκοβούνια, ὁ βράχος τῆς Ἀκροπόλεως, ὁ λόφος ἐφ' οὗ ἵσταται τὸ μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου, αἱ ὑπώρειαι τοῦ Ὑμηττοῦ, ὅλος ὁ Κορυθαλῆς καὶ τὸ Αἰγάλεων, αἱ ὑπώρειαι τῆς Πάρνηθος καὶ τοῦ Πεντελικοῦ, ἡ ὅλη Λαυρεωτικὴ μετὰ τῶν λόφων καὶ βουνῶν αὐτῆς, τὸ ὄρος Κέρκτα παρὰ τῇ Ἐλευσίνι, ἡ νῆσος τῆς Σκλαμῖνος κ.τ.λ.

Ἄλλ' ἐπὶ ὅλων τούτων τῶν ζωνῶν φύονται καὶ φυτὰ τινὰ κοινὰ εἰς ἀπάσας ἢ εἰς τινὰς ἐξ αὐτῶν. Τοιαῦτα δὲ εἶνε ἰδίως ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος, τὰ ὄσπρια, αἱ ὑπώρειαι, εἶδη τινὰ φυτῶν κατὰ τὰ παρόδια τῶν ὄδων καὶ τὰ ὄρια τῶν ἀγρῶν φύομενα, ἐπὶ τῶν βράχων, ἐπὶ τῶν τοίχων ἐπὶ τῶν παρὰ τὰ χωρία καὶ τὰς κώμας ἀγρῶν, ἐπὶ τῶν χαλίκων· τέλος δὲ καὶ ἐντὸς τῶν ὑδάτων τῶν ποταμῶν, ρυάκιων, λιμνῶν καὶ ἀλατούχων ὑδάτων, ἐν τῇ θαλάσῃ κ.τ.λ. Ταῦτα πάντα ἀπαρτίζουσιν ἴδιον τμήμα.

Κατὰ τὴν διαίρεσιν λοιπὸν ταύτην ἐξετάζονται καὶ ἀναγράφονται τὰ φυτὰ τῆς Ἀττικῆς ἐν σειρᾷ. Τὰ συνθέστερον δὲ ἀπαντῶντα καὶ δίδοντα ἰδιάζουσάν πως χροιάν ἢ *τόνον* εἰς τὴν ἀττικὴν χλωρίδα σημειοῦνται πλαγίως δι' ἀστε-

ρίσκου, ὅπως καὶ τὰ ὅλως ἰδιάζοντα ἐν γένει εἰς τὴν ἑλληνοανατολικὴν χλωρίδα διὰ ἰδίου γράμματος G.

Μετὰ τὴν ἀναγραφὴν τῶν ὀνομάτων τῶν φυτῶν ἐκάστης ζώνης, ἣν παραλείπομεν, ὡς παρατεταμένην εἰς μῆκος καὶ διαφέρουσαν ἀποκλειστικῶς τοὺς περὶ τὴν φυσιογραφίαν ἀσχολουμένους, ἔπειτα σύγκρισις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἰδιάζόντων τῇ ἑλληνοανατολικῇ χλωρίδι φυτῶν μετὰ τῶν ὁμοίων τῇ μεσημβρινῇ (ἰδίως περιμεσογαίῳ), τῇ μέσῃ, εἰς τινὰς δὲ περιστάσεις καὶ αὐτῇ τῇ βορείῳ Εὐρώπῃ. Ἐκ τῆς συγκρίσεως ταύτης, ἣν διευκολύνει πῖναξ στατιστικῆς παρατιθέμενος, ἐξάγεται, ὅτι ὅπως καὶ εἰς ὅλην τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα αἱ κάτω τῶν 2,000 ποδῶν ζῶναι, συγκρινόμεναι κατὰ τὸν σχετικὸν ἀριθμὸν τῶν ἰδιάζόντων αὐταῖς εἰδῶν πρὸς τὰς τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης, ὁμοιάζουσι τὰ μέγιστα μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι τὰ ὅλως ἰδιάζοντα τῇ χλωρίδι ἡμῶν εἶδη εἰσὶν ὀλίγιστα. Ἐὰν ὅμως συγκρίνωμεν πρὸς ἀλλήλας τὰς καθ' ἕκαστα τῆς Ἀττικῆς ζώνας ὡς πρὸς τὸν πλοῦτον τῶν ἰδιάζόντων εἰδῶν, θέλομεν ἰδεῖ ὅτι ὁ μείζων αὐτῶν ἀριθμὸς φύεται ἐπὶ τῶν ὄρειων ζωνῶν. Ἐκ τῶν σκιαδιανθῶν π. χ., ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀνέρχεται τὰ 171, ἔδρα ἑλληνοανατολικά εἶδη εἶνε 67· τούτων 33 μὲν φύονται ἐπὶ τῶν ὄρεων (ἄνω τῶν 2,000 ποδῶν), 15 δὲ μόνον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς Ἀττικῆς, δηλ. 22 0]0. Ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πεδίου τῆς Ἀττικῆς συγκρίνοντες τὰς ζώνας εὐρίσκομεν, ὅτι αἱ νάπαι καὶ οἱ φρυγανοβριθεῖς λόφοι, αἱ βράχοι καὶ οἱ ἐλαϊῶνες ἐξέχουσιν ὡς πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἰδίων εἰδῶν τῶν φυτῶν, καὶ ὅτι ὁ χαρακτῆρ οὗτος τῆς φυτικῆς διασπορᾶς εἶνε κοινὸς οὐ μόνον καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον καὶ καθ' ὅλην τὴν περὶ τὴν Μεσόγειον μεσημβρινὴν Εὐρώπην. Ἐξ ἐναντίας δὲ τὰ μέρη ἐνθα φύονται ὀλιγώτερα μὲν ἴδια φυτὰ, πλῆθος δὲ κοινῶν μετὰ τῶν τῆς βορείας καὶ μέσης Εὐρώπης εἰσὶ τὰ ἀλίπεδα καὶ αἱ ποτάμια ὄχθαι, διότι ἐνταῦθα τὰ φυτὰ εὐρίσκουσιν ὁμοίως πως συνθήκας πρὸς ἀνάπτυξιν αὐτῶν, οἷας καὶ εἰς τὰς βορείους χώρας, τὴν σκιάν καὶ τὴν ὑγρασίαν.

Τὴν σύγκρισιν ταύτην ἀκολουθεῖ πῖναξ παραβίων τὰς οἰκογενεῖας τῶν φυτῶν τῆς ἀττικῆς χλωρίδος κατὰ τὸ πλῆθος τῶν εἰδῶν πρὸς τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνθήσεως. Οὕτω μανθάνομεν π.χ. ὅτι ἡ οἰκογένεια τῶν ῥοδοειδῶν περιέχει ἐν Ἀττικῇ 9 εἶδη· ἐκ τούτων οὐδὲν ἀνθεῖ ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι Φεβρουαρίου. Κατὰ Μάρτιον ἀνθοῦσι 2, κατ' Ἀπρίλιον 3, Μάϊον καὶ Ἰούνιον ἀνά 5, Ἰουλίον 4, Αὐγούστον 2, Σεπτέμβριον 4 καὶ Ὀκτώβριον 1. Ὡς ἐκ τοῦ πίνακος τούτου, χρησιμεύοντος καὶ ὡς ἀνακεφαλαίωσις τοῦ ἡμερολογίου τῆς ἀνθήσεως, περὶ οὗ ἐν ἀρχῇ εἴπομεν τὰ δέοντα, δύναται τις νὰ ἴδῃ οὐ μόνον τὸν χρόνον τοῦ

έτους, καθ' ὃν οἰκογένειά τις διατελεῖ εἰς τὸ ἀκρότατον ὄριον τῆς ἀνθήσεως κατὰ τὸ πλῆθος τῶν εἰδῶν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τὰς οἰκογενεῖας ἐκείνας, αἵτινες σχετικῶς πρὸς ἀλλήλας κατέχουσι τὸ ἀκρότατον ὄριον τῆς ἀνθήσεως κατὰ τὸς διαφόρους μῆνας καὶ τὸ πλῆθος τῶν εἰδῶν. Διὰ τοῦ τρόπου δὲ τούτου διευκολύνεται τὰ μάλιστα ἡ σύγκρισις τῶν φυτῶν τῆς ἄττικῆς χλωρίδος μετὰ τῶν τῶν ἄλλων χωρῶν τῆς Εὐρώπης.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ χαρακτήρ τῶν τινὸς ἐκφράζεται κυρίως διὰ τῶν ἐπ' αὐτοῦ φυομένων δένδρων καὶ θάμνων, ἰδιαιτέρα τις μελέτη ἐπ' αὐτῶν ἦτο ἀναγκαία, ὡς πρὸς τὸ πλῆθος αὐτῶν, τοὺς τόπους ἐν οἷς φύονται καὶ τὴν εὐαυξίαν, ἥτις ἕνεκα τοῦ αὐχμηροῦ ἐδάφους καὶ τοῦ ξηροῦ κλίματος, τῆς Ἀττικῆς δὲν εἶνε ὅσῳ ἐν ἄλλαις χώραις ἀνεπτυγμένη. ,,

Τὰ δένδρα ἐν Ἀττικῇ εἰσὶν ὀλίγα· οἱ θάμνοι εἰσὶ πλείονες. Μᾶλλον δένδρῶδες εἶνε ἡ παράλιος ζώνη, οἱ παρόχθιοι τῶν ποταμῶν τόποι, οἱ πυθμένες τῶν κοιλάδων καὶ αἱ κατώταται ὑψώρειαι τῶν ὄρεων. Ἄγρια δένδρα δὲ φύονται ἐπ' αὐτῆς τὰ ἑξῆς :

Κερκίς ἢ κερατώδης (κοινῶς κουτσουκιά), Κερωγία ἢ γρηγία (κ. ξυλοκερατιά), Ἄπιος ἢ ἀμυγδαλοειδής (κ. γκοριτζιά), Ἐλαιά ἢ εὐρωπαϊκὴ ἦτοι ἀγριέλαιος (κ. ἀγριοελιά) καὶ ἡ ἡμερος (κ. ἐλιά), Ἐλαιάγρος ἢ στενόφυλλος (κ. ἄγρια τσιντζιφιά), Δάφνη ἢ γρηγία (κ. δάφνη, βυζή), Αἰγίριος ἢ λευκὴ (κ. λεύκα), Πλάτανος ὁ ἀνατολικὸς (κ. πλάτανος, πλάταν), Συκὴ ἢ καρχή, ἄγρια (κ. ἄγρια συκὴ), Κελτὶς ἢ μεσημβρινὴ (κ. μικροκουκί ἢ μελικουκί ἢ κουτσουμηλιά), Γαῦρος ἢ δούτριος (κ. σκυλόγυρος), Δρυς ἢ τοῦ Δαλεχαμπίου (κ. δένδρον, ἄγρια βελανιδιά), Δρυς ἢ μακρολεπίς (κ. ἡμερη βελανιδιά), Δρ. ἢ ἀρία (κ. ἀρία), Δρυς ἢ καλλιπριος (κ. πουρνάρι ἢ πρινάρι), Πίτυς ἢ χαλέπιος (κ. πεῦκος), Πίτυς ἢ κωροφόρος (κ. κουκκουναρηά).

Ἐκ τῶν 17 τούτων ἀγρίων δένδρων ἡ ἀγρία ἐλαιά καὶ ἡ χαλέπιος πίτυς εἰσὶ τὰ πολυπληθέστερα, σχηματίζοντα τῆδε κακείσε μικρὰ δάση καὶ ἄλση. Ἐν δὲ καὶ μόνον, Δρυς ἢ μακρολεπίς, ἀνήκει ἰδίως εἰς τὴν ἑλληνοανατολικὴν χλωρίδα. Τέλος δὲ 7 μόνον εἰσὶν ἀείφυλλα.

Ἐκ δὲ τῶν θάμνων, οἵτινες ὡς εἶδομεν εἰσὶ πολυπληθέστεροι (45), ἀπαντῶσιν ἐνταῦθα Ἀνάγρις ἢ κάκοσμος (κοινὸν ὄνομα δὲν ἔχει, ἀλθανιστὶ Ζόιγερ), Σπάρτον τὸ γρηγίον (κ. σπάρτα), Καλυκοτόμος ἢ λαχανώδης (κ. ἀσπάλθος,

1. Οὕτως ὀνομάσμεν τὴν Quercus ilex, πεισιθένης ταῖς παρατηρήσει τοῦ συγγραφέως ἐν ἑτέρῳ αὐτοῦ συγγράμματι (Die Nutzpflanzen Griechenlands σελ. 17 ἐν σημ. καὶ σελ. 69) περὶ τῆς ταυτοτήτος αὐτῆς μετὰ τῆς τοῦ Θεοφράστου ἀρίας, ἐναντίον τῆς γνώμης, ὅτι ἀρία εἶνε ἡ Sorbus Germ.

ἐν Κρήτῃ), Μηδικὴ ἢ δειδροειδής, Κολουτέα ἢ δειδροειδής (σπανία), Κορωνανθής ἢ ἡμεροειδής. Κορωνανθής ἢ γλαυκὴ, Ἀμυγδαλὴ ἢ κοινὴ (κ. πικροαμυγδαλή), Ροδὴ ἢ κυρόσβατος (κ. ἄγρια τριανταφυλλή), Ροδὴ ἢ ἀείφυλλος (κ. ἄγρια τριανταφ.), Βάτος ἢ πιλώδης (κ. βάτος), Βάτος ἢ χαρίεσσα (κ. βάτος), Κράταιρος ἢ μονόπερος (κ. μουμουτζουλή ἢ δξύακανθα), Μύρτος ἢ κοινὴ (κ. μυρτὴ, μυρσίνη), Πιστάκη ἢ μαστιχοφόρος, ὁ Σχῆτος τῶν ἀρχαίων (κ. σχῆτος), Πιστ. ἢ τερέβινθος (κ. κοκκορετσπῆ), Ροῦς ὁ κότινος (κ. χρυσόξυλον), Εὐφρόβιον τὸ δειδροειδές (κ. φλώμος), Ράμος ὁ Ἐ.Λητικὸς (κ. μαυραγκαθηά), Ταμαρίσκη ἢ ἀμπέτειος, ἢ Μυρίκη τοῦ Διοσκουρίδου (κ. ἀρμυρέικη καὶ μυρέικη), Ταμ. ἢ μικρανθής, Κίστος ὁ Μομπελιανός (ἀλθ. μογκορίσε), Κισσός ὁ κοινός (κ. κισσός), Ἐρείκη ἢ δειδροειδής (κ. ῥέικι), Κόμαρος ἢ οἰναρος (κ. κουμαρηά), Κόμαρος ἢ ἀνδράγχιος (κ. ἀγρία κουμαρηά), Κόμαρος ἢ μεσάζουσα, Στόραξ ὁ φαρμακευτικὸς (κ. ἀγρία κυδωνιά, ἐν Κρήτῃ ἀστύρακος), Λύχνος τὸ μεσημβρινόν (κ. ῥάμνον), Σφαιριανθές [Globularia] τὸ ἄλυπον (κ. τῆς προβατίνης τὸ χορτάρι), Ἄγρος ὁ γρήσιος ἢ λυγός (κ. λυγαρηά), Φλομὴ ἢ καρπόδης (κ. σφάκ), Πράσιον τὸ μεῖζον, Νήριον τὸ κοινόν (κ. πικροδάφνη), Ἐλαιά ἢ εὐρωπαϊκὴ ἢ ἀγρία (κ. ἀγριοελιά), Φιλλυρέα ἢ μέση (κ. φιλική), Φιλλυρέα ἢ πλατύφυλλος, Λοικέρη ἢ ετροσυκίη (κ. ἀγριόκλυμα), Ἀτράφαξις τὸ ἄλυπον, Ἰτέα ἢ εὐθραυστος (κ. ἰτηά), Ὀστράβη ἢ ζυγίφυλλος (κ. γαῦρος), Δρυς ἢ κοκκοφόρος (κ. πουρνάρι), Ἀρκευθος ἢ ὀξέκεδρος (κ. κέντρος), Ἀρκευθος ἢ φοικική (κ. κέντρος), Σμύλαξ ἢ τραχεῖα (κ. ἀρκοιδόθατος), Χαμαιπέκη ἢ ἄλπειος.

Ἐκ τούτων ὅλων οἱ πλείστοι (29) φύονται ἐπὶ τῶν ναπῶν καὶ τῆς ζώνης τῶν λόφων. Πολυπληθέστεροι δὲ εἰσὶ δύο, ὁ λιγὸς καὶ ἡ πικροδάφνη, ἰδίως δὲ ἡ δευτέρα, ἥτις «διὰ τῶν ἐρυθρῶν αὐτῆς ὠραίων ἀνθέων ἀνεψύγει τὸ ὄμμα ἐν μέσῳ τῆς αὐχμηρότητος τῶν παρακειμένων ξηροβοῶνων».

Ἰδιαιτέρον λόγον ποιεῖται ὁ συγγραφεὺς καὶ περὶ τῶν ἀκανθῶν, τῶν φυομένων ἐφ' ὅλων τῶν ἀργῶν ἀγρῶν, τῶν παροδίων μερῶν, ὄχθῶν κτλ. ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου φθινοπότης μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Ἰουνίου. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς εἶπομεν ἤδη, φυτὰ τινὰ χείρουσι φυόμενα εἰς ὅλας τὰς ζώνας, καὶ εἰς ὅλους τοὺς τόπους, εἶνε κοινότατα, καταριθμοῦνται καὶ ταῦτα ἰδιαιτέτως μετὰ τῶν ἀναγκαίων παρατηρήσεων καὶ πληροφοριῶν· π.χ. περὶ τοῦ κοινοῦ Χαμαιμήλου ἀναγινώσκωμεν «ἀπαντᾷ κατὰ τὸ ἕαρ ἐφ' ὅλων τῶν ὀδῶν, ἐπὶ τῶν ἀγρῶν καὶ πεδίων, καλύπτει αὐτὰ ἐνίοτε πυκνῶς, σχηματίζον πᾶσαν παχεῖαν. Ἐξάνθει ἰδίως τὸν Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον, κατασποράδην ὅμως ἄρχεται ἐξάνθει ἀπὸ τοῦ

Ἰανουαρίου· εἰς ἔφυδρα δὲ μέρη ἐξανθεῖ ἐνίοτε καὶ τὸ θέρος. Τὸ ἑλληνικὸν χαμαίμηλον ἔχει ὁσμὴν εὐάρεστον λίαν καὶ πολὺ ἐλάχιστα πικρότητα κατὰ τὴν γεῦσιν ἢ τὸ τῶν ἄλλων χωρῶν τῆς Εὐρώπης».

Τοιαύτας πληροφορίας μὴ θάνομεν καὶ περὶ τοῦ *Εὐζώμου* (κ. βόκας), τῆς *Ἀρθεμίδος*, τῆς *Ἀρεμώνης*, τοῦ *Καρδάμου* κ.τ.λ.

Ἄλλ' ἢ εἰκῶν τῆς ἀττικῆς χλωρίδος ἤθελεν εἶσθαι ἀτελής ἄνευ τῆς ἀπαιριθμήσεως τῶν τακτικῶς καὶ κυρίως γεωργουμένων ἡμέρων φυτῶν. Διὸ δίκην προσθήκης ἀφιεροῖ ὁ συγγραφεὺς τῆς ἀττικῆς χλωρίδος 26 σελίδας πρὸς τοῦτο. Ἐπειδὴ δὲ ἐνταῦθα περιλαμβάνονται τὰ σπουδαιότερα καὶ ὠφελιμότερα φυτὰ, νομίζομεν καλὸν ἐπὶ τοῦ μέρους τούτου νὰ παρατείνωμεν ἐκτενέστερον τὸν λόγον, παρενεύροντες, ὅπου δεῖ, καὶ αὐτολεξεῖ τὰ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως γεγραμμένα.

*Ἐπὶ συνέχεια.

Ἡ ἐπομένη διατριβὴ ἀπηγγέθη ἐν τῷ Πολυτεχνεῖω τὴν 26 Σεπτεμβρίου ἐν. ἔτ. ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Γ. Μίνδερ, κατὰ τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ μαθήματος τῆς στενογραφίας, ἐστενογραφηθὲν δὲ ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Σ. Φ. Σ. τ. Δ.

ΠΕΡΙ ΣΤΕΝΟΓΡΑΦΙΑΣ

Μετὰ μακρὰν πάροδον ἐτῶν, ἦτοι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1866, κατὰ τὸ ὅποιον ὁ ἐμὸς πατήρ, ὁ πρῶτος εἰσαγαγὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν στενογραφίαν καὶ διδάξας αὐτὴν, ἐπαύθη ἀπὸ τῆς θέσεως καθηγητοῦ τῆς στενογραφίας ἐν τῷ Πολυτεχνεῖω, ἥδη ἡ τέχνη τῆς στενογραφίας ἐπαυκφέρεται εἰς τὴν πρώτην ἔδραν.

Πρὶν ἢ εἰσελθῶ εἰς βραχεῖαν τινα ἀφήγησιν τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης ταύτης παρὰ τε τοῖς ἀρχαίοις καὶ τοῖς νεωτέροις, θεωρῶ καθήκον ἑαυτοῦ νὰ εὐχαριστήσω τὸν Βασιλέα ἐπὶ τῷ ἐμῷ διορισμῷ καὶ τὴν Βουλὴν, ἧτις προθύμως καὶ δημοψήφως ἐδέχθη τὴν πρότασιν περὶ ἰδρύσεως τῆς ἔδρας ταύτης.

Ἡ ἐφεύρεσις τῆς στενογραφίας ἀπεδόθη ὑπὸ τινων, ἀρεσκομένων πᾶσαν ἐφεύρεσιν τῶν νεωτέρων χρόνων ν' ἀνάγῃ εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους, εἰς ἐποχὴν ἀπομεμακρυσμένην, καθ' ἣν οὔτε σκέψις περὶ αὐτῆς ἠδύνατο νὰ γεννηθῇ οὔτε ἀναγκασία ὑπῆρχεν. Ἐστηρίχθησαν δὲ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης τῶν εἰς εἰκασίας, αἰτινες κατέπεσαν ἅμα λογικώτερον ἐξητάσθησαν. Ὁ Γαβελσβέργκερ, ὁ ἐφευρετὴς τοῦ συστήματος τὸ ὅποιον εἶναι ἤδη παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει, ἀναριθμᾷ τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς στενογραφίας εἰς τοὺς ἀρχαίους Αἰγυπτίους· προσθέτει δὲ, ὅτι ὁ Ξέρξης εἶχε στενογράφους, τοὺς ὁποίους ἐχρησιμοποίησε πρὸς ταχύτεραν ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν αὐτοῦ. Ἰποστηρίζει δὲ τοῦτο στηριζόμενος εἰς χωρία τοῦ Ἡροδότου, ἐν τοῖς ὁποίοις γίνεται λόγος περὶ «*γραμματιστῶν*».

Τὰ χωρία ὅμως ταῦτα δὲν ἔχουσι τοιαύτην ἐννοιαν. Ὁ αὐτὸς ὑποστηρίζει, ὅτι ὁ Ξενοφῶν ἦτο κάτοχος τῆς στενογραφίας, στηριζόμενος εἰς δύο χωρία τοῦ Διογένηος Λαερτίου, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον λέγει, ὅτι ἀρείλομεν τὴν διατήρησιν τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Σωκράτους εἰς τὸν Ξενοφῶντα, ὁ ὁποῖος «πρῶτος ὑποσημειωσάμενος τὰ λεγόμενα εἰς ἀνθρώπους ἤγαγεν.» Τοῦτο λοιπὸν τὸ ὑποσημειωσάμενος διὰ βεβαιώσεως ἐρμηνείας προσπαθεῖ νὰ παραστήσῃ ὡς σημαῖνον καταγραφὴν στενογραφικὴν ἢ ταχυγραφικὴν τῶν λόγων τοῦ Σωκράτους. Τὸ δεύτερον χωρίον εἶναι ὅτι «Σίμων Ἀθηναῖος σκυτοτόμος· οὗτος ἐρχομένου Σωκράτους ἐπὶ τὸ ἐργαστήριον καὶ διαλεγόμενον τινα ὧν ἐμνημόνευεν ἐποιεῖτο...»

Ἀμφότερα ὅμως τὰ χωρία ἐξ ἀπλῆς ἀναγνώσεως μαρτυροῦσιν, ὅτι πᾶν ἄλλο ἐννοοῦσιν ἢ στενογραφικὴν καταγραφὴν, οἷαν ἐννοοῦμεν σήμερον. Ἐχομεν δὲ καὶ σπουδαία ἐπιχειρήματα διὰ νὰ ἀποδείξωμεν τὸ ἐναντίον. Ἦτο βεβαίως ἀδύνατον νὰ μὴ γίνηται λόγος οὐδαμοῦ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων περὶ ἐπιστήμης, ἧτις τοσαύτην ἠθελεν ἐξασκεῖ ἐπιβρόχην ἐπὶ τοῦ δημοσίου βίου τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὅπου τοσαύτην ἀξίαν καὶ σημασίαν εἶχεν ἡ ῥητορικὴ, τῆς ὁποίας ἡ στενογραφία εἶναι ἡ πιστοτέρα ἀκόλουθος. Πρὸς τοῦτοις αὐτὸς ὁ Θουκυδίδης δμολογεῖ, ὅτι οἱ λόγοι, τοὺς ὁποίους περιέχει ἡ ἱστορία αὐτοῦ, δὲν ἦσαν γεγραμμένοι ἀκριβῶς, ὡς ἐλέχθησαν, διότι ἦτο δύσκολον νὰ κρατηθῶσιν ἀπὸ μνήμης· ἐὰν δὲ ἦτο γνωστὴ ἡ στενογραφικὴ τέχνη, ἠθελεν εὐκόλον εἰς αὐτὸν νὰ ἔχη αὐτολεξεῖ τοὺς λόγους, καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν, ὅτι ὁ Θουκυδίδης, ἀνὴρ τόσον ἐξοχος, ἦτο ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ὑπάρξεως τέχνης τοσοῦτον σπουδαίας. Τέλος οὐδαμοῦ παρὰ τοῖς ἀρχαιότεροις Ἑλλήσι γίνεται λόγος περὶ στενογραφίας, ἐνῶ μετέπειτα παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κικέρωνος, πολλάκις μνημονεῖονται στενογράφοι.

Πρέπει ὅθεν ἀλλαχού νὰ ζητήσωμεν τὴν πρώτην βᾶσιν τῆς στενογραφίας. Εὐρίσκομεν δὲ ταύτην ἀλανθάτως παρὰ Ῥωμαίοις κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κικέρωνος. Καὶ πρῶτον εὐρίσκομεν ἔχνη αὐτῆς ἐπὶ τῆς γνωστῆς ἱστορικῆς συννομασίας τοῦ Κατιλίνα, ὅτε ὁ Κάτων ἐν τῇ γερονσίᾳ ἠγόρευσε κατ' αὐτοῦ ἀντικρούων τὸν Ἰούλιον Καίσαρα, τὸν τότε πραιτόρα, ὁ ὁποῖος ἠθέλησε νὰ μετατρέψῃ τὴν ἐν ἐνάταν καταδίκην τῶν ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ κατηγορηθέντων ὀπαδῶν τοῦ Κατιλίνα εἰς ἰσόβια δεσμὰ. Ὁ λόγος, ἐν ἐξοφῶνῃσεν ὁ Κάτων ἐν τῇ περιστάσει ἐνεῖνη, διεσώθη διὰ τῆς στενογραφίας, ὡς διηγῆται ὁ Πλούταρχος, ὁ ὁποῖος λέγει «τοῦτον μόνον, ὧν Κάτων εἶπεν, διασώζεσθαι, φασί, τὸν λόγον, Κικέρωνος τοῦ ὑπάτου τοὺς διαφέροντας δζύηπτι τῶν γραφῶν σημεῖα προδιδίζαντος ἐν μικροῖς